

Progres și Cultură

REVISTĂ PEDAGOGICĂ — SOCIALĂ — LITERARĂ

CUPRINSUL :

Civilizația și fericire	I. Miclea
Cimitir (versuri)	Const. Ștefăniu
Un distins pedagog al Ardealului	Mihail Moldovan
Invățătoare (versuri)	Vasile Netea
Impurități lăuntrice	Ion Butnaru
Oratoriu profan (versuri)	Teodor Scarlat
Fum de inspirație (versuri)	Ștefan Baciu
Accidentul din Gara-Mică (nuvelă)	Nicolae Minamin

Cărți :

P. P. Negulescu : *Geneza formelor culturii* (Gh. Bronzetti), G. Georgiade : *Psihologia gândirii copilului*, Nicolae Iorga : *Oameni cari au fost*, Gh. Atanasiu : *Adelina*, Alexandru Călinescu : *Declin*, Al. Dima : *Isvorul folkloric în poezia religioasă a lui Ion Pillat* (Nicolae Albu), Gabriell D'Anunzio : *Patruzeci și patru sonete*, Pietro Mignosi și Gino Novelli : *Poe-me creștine* trad. de Pimen Constantinescu (V. Netea), C. Crișan : *Bucurii* (V. Simon) *Cincinnati Pa-velescu* : Gherghinescu Vania.

Reviste :

Revista scriitoarelor și scriitorilor români, Izvodiri, Hotarul, Litere, Foia Invățătorului, Școala Prahovei, Făclia, Pământul, Căminul Nostru, Curentul activ, Vlăstarul, Cuvintul Dascălese, Glasul Mureșului.

O satisfacție.

Anul II. Nr. 10. Dec. 1934.

Civilizație și fericire

În multe privințe — cu toată pretinsa noastră cultură și civilizație — am dat înapoi. A realizat uimitor de mult omul modern, așa încât și cea mai îndrăzneată fantazie, dacă n'a fost depășită, dar cel puțin a fost realizată. Povestirile extraordinare ale lui *Edgar Poe* și ale lui *Jules Verne*, cari ne-au minunat atât de mult copilăria, sunt realități pe cari le trăiește copilul veacului nostru.

Însă tot progresul realizat de veacul nostru a fost făcut *în afară* de om. Toate au fost luate în socotință *afară de om* cu lumea lui sufletească. În această privință, omul nu numai că n'a înaintat, ci a dat chiar înapoi. Toate năzuințele falnicei civilizații s'au redus numai la crearea unei îndestuliri, a unei mulțumiri trupești. Toate realizările industriale, economice, financiare — mecanismul complicat al lumii moderne — deși merit poate spre a fericii pe om, cade înafară de sfera fericirii omenești. Strămoșii noștri n'au visat ceeace vedem noi, dar totuși, putem spune, că suntem mai fericiți decât cum au fost ei? Cine ar îndrăzni?

Treptat cu precipitarea în lumea tehnicii, a scăzut și fericirea noastră și ce n'a făcut omul spre a se amăgi, că este fericit ori cel puțin mulțumit? A prins undele electrice în cutii, cari îi aduc în casă prin spațiile cerești simfoniile celor mai luminoase orașe ale lumii; patefoanele la comandă varsă torente de melodii. Dar toate acestea îl lasă rece pe om. Glasul lor e de metal și nu intră în inimă, ci de cele mai multe ori îi face rău. În sufletul omului se pare că a plesnit singura coardă pe care se putea cânta cântecul fericirii. *Am pierdut sensul vieții ferice.* N'o mai înțelegem, n'o mai cunoaștem; oare unde se găsește? Drumurile noastre de fier și de beton armat nu mai duc spre împărăția ei.

Ce să facem? Suntem oare osândiți noi copiii veacului acestuia pentru totdeauna la nefericire? Nu se zărește oare pentru noi un semn, care să prevestească o lume mai bună? Ce ziceți voi înțelepții, voi prorocii și vracii modernismului? Ne-ați înșelat spunând, să lăsăm trecutul în groapă și să mergem după voi, să ne părăsim idealurile și credințele cu cari s'au fericit strămoșii noștri, pentrucă voi o să ne dați fericirea pe care însă omul n'a găsit-o! Ați zdrobit în noi un templu închinat lui Dumnezeu și din ruinele lui ați voit să ridicați civilizația. N'ați putut-o altfel, decât pustiindu-ne sufletul de ceea-ce-i forma fericirea lui?

Rămâneți cu bine voi, amăgitorii noștri, cam târziu, totuși simțim, că drumurile noastre se încrucișează; simțim că fericirea nu e cu voi și acolo unde o arătați voi. Știm acuma că adevărata cultură și civilizație — viața omenească firică fără Dumnezeu este imposibilă. Noi vom face calea întoarsă. Dacă până acuma v'am ascultat și am făcut *totul* pentru trup, chiar — ori mai cu seamă — ce era oprit de Dumnezeu și astfel am ajuns cerșetorii fericirii la această margine de drum a omenirii, de azi înainte niziunța noastră se va îndrepta spre *lăuntru nostru*. Din ruinele civilizației noastre vom alege pietrele, cari au format odată fericirea noastră și din ele vom reface locul de închinare lui Dumnezeu, în sufletele noastre. Vom face o curățire mare. Toate lucrurile spurcate vor fi reînuite în apa lustrală a Peninții. Și când se va face inaugurarea noului locaș al lui Dumnezeu în sufletul nostru, vom cânta: *Reînviat-a sufletul nostru, pentrucă Hristos s'a renăscut în el!*

*

Am îngrămădit bogății până la cer: am fabricat în serie atâtea lucruri pentru trup. Ziua și noaptea milioanele de brațe și miliardele de roți dințate se sbat și scârție într'un ritm precipitat, numai ca să îndestulească epiderma; să o hrănească mai bine; s'o îmbrace mai frumos și iată că omul stă lângă toate acestea bolnav și muritor de foame. Oare asta-i tot rostul sforțărilor omenești?

Odată cu sfârșitul veacului al nouăsprezecelea a pornit lumea războiul fericirii trupului pe orice cale și cu orice fel de mijloace. De-

viza acestei lumii era: *Materia este totul; ea trebuie să fie fericită, dacă vrei să fii fericit!* La plecare însă, n'a uitat să pună în cătuși sufletul și închizându-l, i-a poruncit, să renunțe la orice încercare de evadare, fiindcă va folosi o întreagă lume de mașini spre a-i face lanțurile mai grele. Lumea lui a trecut cu Evul-mediu, acuma să se rezigneze... Și a luptat și s'a săbătut încercând să scape, dar zadarnic, svâcnirile lui au fost reprimite; dorințele nesocotite; înălțările-i de moment paralizate; iar liniștea lui zdruncinată de uruiul fabricelor, de sâsăitul sirenelor și de urlul claxoanelor, așa încât nefericirea lui crescând treptat, a ajuns până la tragedia de azi.

Sufletul și-a comunicat nenorocirea prietenului său mai favorizat: trupului, care i-a împărțit durerea, așa încât: setea, foamea, oboseala și orice lipsă a sufletului a devenit de aci înainte și a trupului. Numai astfel ne putem explica faptul, pentru ce omul modern nu-și poate astâmpăra niciodată niciuna din aceste lipsuri ale lui. Bea și simte sete; mănâncă și îi este foame; doarme și crede că s'a odihnit, pe când e mort de oboseală; călătorește și ar dori să stea acasă; dacă stă acasă, visează regiuni exotice.

Setea noastră nu-i de apă, care se găsește în orice baltă; ni-e foame, dar nu de pâine; oboseala noastră n'are lipsă de somn ori de odihnă a mâinilor și a picioarelor. Nu trupul, ci sufletul ne este setos, dar nu de apa civilizației noastre materialiste, ci de „*apa vie, din care dacă bea cineva, nu mai însetează niciodată;*” (Ion 4,14) sufletul este flămând, dar de „*pâinea vieții, care s'a pogorât din cer, din care de va mânca cineva, va trăi în veac;*” (Ion 6,51) sufletul este dornic de odihnă, care însă știe că nu o află decât la pieptul Celui ce a zis: „*Veniți la mine toți cei osteniți și eu vă voi odihni pe voi*”.

Prea nu s'a ținut seamă de aceste cerințe ale sufletului până acuma. Cel puțin acuma — copil al veacului al douăzeci-șilea, — ascultă-i strigătele disperate! Pe lista preocupărilor tale, pune sufletul întâiu, pleacă-ți urechea, ai răbdare, ascultă-l. E prea mare gălăgia în jurul tău? Du-te, ca să fii numai *singur cu tine*; e în interesul fericirii tale, sărman copil, care nu știi ce vrei.

Cauți libertate, dreptate și fericire? Pentru ce n'ai da-o și

sufletului tău? Cauți perirea — în afară de legile lui Dumnezeu iar sufletul aceasta n'o dorește, aici e vina ta. Vrei civilizația fără Dumnezeu? Nu-ți va folosi nimic, golul de fericire din sufletul tău va crește tot mai mare, ori poate tu nu ști că: unde-i Dumnezeu, acolo e fericirea!

I. Miclea

Cimitir

Și am rătăcit mereu prin cimitir
Să caut morții care m'au iubit,
Să caut crucea grea de amintiri
Sub care visul meu s'a risipit.

Și m'am oprit cu sufletul înfrânt
Durerile pe cruce să le-anin
Și atunci din sufletu-mi de stele și pământ
S'a isvodit și s'a iscat un cânt străin.

Și-o lacrimă mi s'a oprit pe gene
Și nimenea nu știe de ce plâng
Și nimenea nu știe ce mă doare
Când mi se sbate 'n taină ochiul stâng.

Și apoi când vis și amintire moare
Mi adun în suflet dorul meu nătâng.
Și nimenea nu știe ce mă doare
Și nimenea nu știe de ce plâng.

Const. Ștefăniu

Un distins pedagog al Ardealului

Vasile Petri

Micul orașel Năsăud, așezat la poalele munților Rodnei pe malul drept al Someșului a jucat un rol de frunte în viața culturală a românilor ardeleni, înainte de unire. A fost o cetățue a românismului, prin școlile ce le-a avut; o nesecată forță vitală a neamului, care ne-a asigurat continuitatea pe aceste meleaguri. În sânul său a adăpostit cărturari de elită, ridicându-l la prestigiul de care se bucură, între orașele de veche cultură românească.

Între acești cărturari distinși, se numără **Vasile Petri**.

Dintr'o condannabilă nepăsare a aceloră cari au datoriat de a da ca exemplu tineretului munca și idealismul neînfricat al acestor nobile figuri, uitarea și-a întins aripile peste numele acestui mare pedagog ardelean.

Credem că îndeplinim o sacră datorie evocându-l cunoscînd rolul pe care l-a jucat în frământările culturale sociale ale neamului românesc din Ardeal în a doua jum. a veacului al XIX-lea.

S'a născut în comuna Mocod, în apropiere de Năsăud. Era fiul unui caporal din Regtul II de graniță. După ce termină școala primară în urma insistențelor înv. din sat, este dat la școala primară superioară („normală”) din Năsăud. Terminând-o și pe aceasta, urmează cursurile preparandiale (pt. pregăt. înv.) organizate de *Moise Panga* și la vârsta de 17 ani iese învățător. Este imediat angajat ca înv. ajutor la școala primară superioară. Dar aci nu rămâne mult timp. Guvernul unguresc cerînd lui *Moise Panga* un elev eminent care să fie trimis, pe cheltuiala sa, să frecventeze cursurile înalte pedagogice dela Praga, este recomandat el. Așa că la vârsta de 20 ani îl găsim la Praga învățînd cu multă râvnă, asimilîndu-și toată cultura pedagogică a timpului.

Cu această temeinică pregătire pedagogică și cu dorința arzătoare de a fi de folos neamului său, se întoarce în Năsăudul lui drag.

La 1859, când se redeschide institutul preparandial de aci, este numit profesor.

Înarmat cu o puternică cultură pedagogică, înzestrat cu un dezvoltat spirit de observație, un ascuțit spirit critic și o remarcabilă putere de muncă, nu și-a limitat activitatea la prelegerile dintre cei patru pereți ai clasei, ci torentul ideilor, inspirate dintr'un idealism fierbinte au trecut dincolo de zidurile școlii. Bogăția sufletului său a țâșnit cu egală forță în mai multe ramuri de activitate intelectuală, determinând o frumoasă mișcare pedagogică în întreg Ardealul.

Reîntors dela Praga și numit profesor la institutul preparandial din Năsăud, are posibilitatea de a cunoaște tot ce se face și mai ales ce nu se face pe teren școlar românesc. Constată o totală lipsă de preocupare a frunțașilor ardeleni pt. problemele școlare și deaceia se hotărăște să-i urnească la acțiune. Împreună cu colegii dela institut, scoate revista pedag. lunară „*Magazinul pedagogic*“ în care, înafară de informațiile școlare, se lămuresc diferite probleme de educație, de pedagogie, de psihologie, ba se dau și planuri de lecții practice, în spiritul celor mai noi mișcări pedagogice. (Petri era considerat ca „reprezentantul noilor curente pedag.“). Tot acum publică și un *abecedar* pentru copilași. *Elementariu sau abecedariu românesc—1864*)

Timp de zece ani cât a funcționat institutul, izolatul orășel a fost viu frământat de activitatea prodigioasă a acestui suflet mare. După ce i se închisese institutul, se hotărî cu greu să părăsească Năsăudul. În 1870, înființându-se la Deva *institutul preparandial de stat* nu pregetă a merge și a preda cunoștințele pedagogice la secția românească. Aci stă doar un an, cu care se și termină strălucita lui carieră de profesor și începe al doilea capitol din activitatea lui: cea de îndrumător al învățătorilor, ca autor de manuale didactice și redactor de reviste pedagogice. Este numit în 1871 director și inspector peste cele 41 școli din fostul Regt. I. de graniță dela Orlat, devenind povătuitorul înțelept al dascălimii din acest ținut.

Se stabilește la Sibiu și începe publicarea manualelor didac-

tice și metodice. Dintre cele dintâiu vom aminti doar : o carte de citire („*Legendar*“) și o *carte de aritmetică*. Dintre scrierile metodice merită a fi amintite : *Scriptologia sau metodică scris-cetitului* la copii mici (... modulu de a invetia cetitului scriendu), după noile metode pedagogice; o *metodică pt. toate obiectele de învățământ* și o *metodică specială pt. predarea aritmeticii*. Cunoscând lipsa de manuale didactice din acea vreme ne putem închipui cât de binevenite au fost aceste manuale și ce serviciu imens au adus neamului românesc.

Tot la Sibiu face cunoștință cu prof. I. Candrea, Dr. D. Barcianu și N. Petra-Petrescu, cu cari, timp de 4 ani, scoate revista ped. și did. „*Scol'a romana*“, la care mai târziu se atașează și distinsul pedagog V. Gr. Borgovanu. Dela această tribună luptă cu tărie și pricepere pt. a pune baze solide școlii românești, cari să-i înlesnească propășirea, în vederea realizării idealului național, pe atunci un vis îndrăzneț.

În anul 1880 V. P. se retrage în Năsăudul tinereței, al visurilor sburdalnice ale copilăriei și a muncii din anii cei mai frumoși ai vieții sale. Vigoarea spirituală însă nu-l slăbește și continuă cu aceiași însuflețire tinerească a redacta revistele; „*Scoala practică*“ și „*Scoala românească*“. Ba a fost chiar *Revizor școlar* și prof. la cursurile suplimentare pentru îndrumarea învățătorilor.

În iarna lui 1905 candela acestui suflet, consumată până la ultima picătură în puternice involburări de flăcări, se stinge, la frumoasa vârstă de 72 ani.

Ideile răspândite de V. P. au fost clare, sistematice, cu un accentuat caracter practic — dovadă a spiritului său de o claritate pătrunzătoare. Deasemenea manualele sale erau cele mai bune, deci cele mai răspândite. Câte lumini nu s'au aprins din cele 200.000 exemplare ale abecedarului (20 ediții), câte minți nu s'au luminat din cele 90.000 ex. ale cărții de citire („*Legendarul*“)! Este destul a cita acest fapt pentru a ne da seama ce far puternic de orientare spirituală a neamului a fost acest om.

Prin viața-i frământată, prin munca-i titanică, bogată în roade, a înscris una dintre cele mai strălucite pagini din istoria frământărilor spirituale ale românilor din Ardeal, înainte de împlinirea visului milenar. Noi cei tineri vom găsi în exemplarul acestei vieți un nesecat izvor de încurajare, de împropășire a forțelor de muncă prin idealism și sinceră iubire de neam.—

Mihail Moldovan

Invățătoare. . . .

O salbă de crin îi înflorise mâna.
(Din cretă praful scuturase petale
și unghiilor mici le stinse lumina).
Pe tablă creșteau linii curbe, spirale...

Echinoc trăia demonstrativ fenomen
și soarele descria mereu rotații.
Planetele se grupau eterogen
și tabla părea un infinit de spații..

Invățătoarea se opri; graiul tăcu.
Cerule rămăsese desenat în cretă...
Copii răspundeau acum cu *da* și *nu*
manifestând mirați știință discretă.

Când cerul și toate păreau pricepute,
clopoțelul viu svâcni a libertate;
copii aleargă'n ritmuri știute.
Invățătoarea rămase. — Departate

doruri și imagini îi fluturau în gând.
Inima îi bătea sbor de ciocârlie.
O lacrimă se infiripă umezind
amintiri și gene... de ce nu-i mai scrie?

De ce nu mai vine, de ce-o ocolește?
Și iarăș din mapa cu plicuri rosalbe
împletește pentru vis aripă. Crește
nădejdea, picură dragostea salbe...

Vasile Netea

Impurități lăuntrice

Unii oameni, fie din cauza structurii lor psiho-fizice, fie datorită împrejurărilor defavorabile ale mediului în care trăesc, nu se pot adapta normelor de conduită cerute de societate. Alții, fără defecte de fond, își întrebuințează toate forțele într-o feroce căutare a tihnei scumpei lor vieți, ca pază împotriva greutăților multilaterale ale existenței și îndeosebi împotriva teamei de a gândi independenți și a activa liberi.

În acest sens, o viață tihnită însemnează o fugă din fața adevărului, o ascundere a dreptății. Explicația o găsim la cei ce-și dau seama că rostind adevărul, vor avea multe de suferit. Mai întâi, neplăcerea se va ivi față de propria lui persoană, căci cel dintâi căruia va trebui să-i spună adevărul va fi — din păcate — lui însuși. Va trebui să-și spună — neconținut — că a devenit prada unui nou neadevăr, că este timid, laș, prea puțin antrenat pentru a întreprinde o luptă decisivă cu perversitatea sa și a semenilor săi.

Majoritatea se călăuzește de crezul că unul, sau un grup restrâns de oameni nu pot reforma mentalitatea mulțimei, așezându-o pe baze morale mai solide. Decepția se datorește constatării că adevărul are trăsături de inferioritate față de neadevăr. Adevărul e numai unul singur, e dur și nu-i susceptibil de modificări. Neadevărul, e multilateral, mlădios, adaptabil și cu plăcere primit. Anatole France îl consideră chiar natural și moral. „Natural, întrucât e produsul mecanismului simțurilor; iar amoral, pentru că se potrivește cu obiceiul omului de a-și baza ideea binelui și a răului pe interpretări verzi, sfinte și absurde ale fenomenelor naturii.“

Afirmația omului bolnav sufletește este ca și o declarație de război. Dă naștere unui izvor bogat din care curg învinuiri, po-

negri, ingrătitudini, răutăți și întovărășesc fără răgaz toate nobilele năzuințe ale cavalerilor adevărului. Egoismul poartă isonul, iar lașitatea, pătrunde în sufletele oamenilor.

Ori câtă putere de rezistență ar manifesta individul, egoismul și lașitatea, îl vor avea victimă. Sau în cazul unei învingeri, el se va închide nu peste mult în crusta rece a indferentismului.

Să ne scoborâm în tainele sufletului nostru spre a examina stupidul vierme al lașității; să ne pipăim fățarnicia, demonul potrivnic existenței cinstite; să ne ridicăm piatra de pe groapa inimii, răspânditoare de mirosuri grețoase, și vom simți ascunse amenințări de groază, pe care sufletul le presimte. Să recunoaștem că suntem slabi și vanițoși! Ne bucurăm când primim vreun locșor mai de frunte la masa vieții, ne mândrim cu el, deși adeseori este luată vrednicia altora cu strălucirea unui fals succes.

Ceeace suntem obicinuiți a arăta ca plăgi sociale, este dezvoltarea monstruoasă a viciilor de cari suntem atinși. Zadarnic ne vom sili să scăpăm de ele prin legi, căci se vor ivi totdeauna din nou și mai cu putere, fie sub o înfățișare sau alta, atâta vreme cât condițiile noastre de viața personală nu vor fi îmbunătățite.

În concluzie; cel mai nenorocit nu este acel care a spus ciudățeniilor unui despot, ori cât de mare ar fi răul, ci acela care este robul propriilor lui vicii, egoism, lașitate și ignoranță.

Ion Butnaru

Oratoriu profan

Tatăl nostru,
In numele Tău vin,
Așa cum sânt —
Cioplit din ne 'nțeles
Și din pământ,
Să-Ți spun că nu mai cred
In nici-o icoană
Și că mă doare viața ca o rană.

Deacea uneori,
Te-am chemat Tatăl nostru
(Să nu Te superi)
Cum cheamă gândul din brutărie
O pâine,
Când n'ai bani s'o cumperi.

Și pentru că n'Ai venit,
Așa cum vin părinții
Când îi cheamă din vultoare
Copiii lor,
Am stins toate luminile făcliilor
De la Tine,
Și-abia atunci, Tatăl nostru,
Am înțeles că sus e bine...

Dar, Tatăl nostru,
Al tuturor,
Toamna iarăși a dat foc pădurilor
Și iarăș soarele
Topește pe câmpuri, argintul brumelor...

*Tatăl nostru, tatăl nostru!...
Toate astea au mai fost,
S'au mai întâmplat;
Dă-ne nouă altele,
Și... fie numele Tău binecuvântat.*

Teodor Scarlat

Fum de inspirație

*Inchinare îți întind din versuri — de inimi covor —
In această împărăție fiecă gest al rimelor e al tău
Inmouiu limba tocului în cea mai albă cretă, cobor
Pe frânghii de răsufolare spre noul meu Dumnezeu.*

*Tu ce mă speli de funinginea din oxidarea cernelii
Cu vântul urechilor tale de ozon când ascuți,
Văd printre rânduri cel mai alb bal al îndoelii
Când pantoful imaginii cu deget de gând îl desculți.*

*Cobori cu gestul identic al robilor ce aprind lumini
Sticla cu vinul înfundat în plute și decenii
Cureți paharul hârtiei de scame și rugini,
Și bem — cu gătul înfundat în ape și în denii.*

*Eu cetesc. Afară aburește poama primăverii
Anului o mie nouă sute trei zeci și patru. Acum
In Lunca Plăeșului cu primul bec cade o stea te sperii
Pentru inspirația ce coboară cu ea în ape și drum.*

Ștefan Baciu

Accidentul din Gara-Mică

(sfârșit)

193...

Astăzi a fost extraordinar de dispusă. Cum am venit după masă dela serviciu, nu m'a mai lăsat în pace. Sburda ca o fetiță de patrusprezece ani. Mi-l bârfea pe Andrei de-i mergeau fulgii; nu e delicat, n'o apreciază îndeajuns, și e prea lipsit de energie (calități pe care le găsește la mine berechet). Ea își atribuia sterilitatea, lipsei lui de virilitate. Făcea dese aluzii la vânjoșenia fizicului meu. Ca să-i îndrept atențiunea în altă parte, inventai un joc. Cu sinceritate deplină, scriam fiecare pe un bilet, ce am gândit la un moment dat.

Eu: Cine a scris „Iarna pe uliță“?

Ea: „De ce nu mă iubești?“

sau:

Eu: „Femelle nu prea sunt inteligente“.

Ea: „Toți mințiți.“

Terminarăm jocul, uite așa, cu apropos-uri. Trecură trei sferturi peste 12. La despărțire, îmi înlănțui gâtul cu amândouă mâinile, lipindu-și gura de buzele mele. I-am dat ocrotire, acoperindu-i spatele cu amândouă mâinile, apropiind-o puternic de mine.

— Dragă Bozi, (așa mă desmierda) ia-mă cu tine, zău mi-e frig singură.

— Păi, desigur, parcă eu ași fi... cuptor. Habar n'ai că picioarele mele îmi sunt ghiață de toamna până primăvara. Dar pentru Dumnezeu, du-te înăuntru că răcești!

— Las' să răcesc, să mor! Ție ce-ți pasă de mine!

— Nu vorbi așa. Stăpânește-te, nu crezi că te aude servitoarea?

— Și ce e dacă mă aude?

— Multe pot să fie! Somn ușor dragă!

Nu aștipisem bine, și numai ce auzii ușa scârțâind Afară întuneric, în casă întuneric. Mă scol, ascult: suspina cineva la mine în odae. Aprind lumina. Era Didina. Stătea răzimată de ușă, cu față scufundată în palme. Plângea înăbușit. M'am îndreptat spre ea.

— Ce e cu tine Didino?

— Stinge te rog lampa, să nu mă vezi în halul ăsta în care m'a adus Andrei și orgoliul tău.

Ii petrecui o mână pe sub sâni și alta peste șolduri și am dus-o pe brațe în pat. S'a strecurat cu mlădieri de șarpe sub plapomă. Somiera scârțâi. O căldură carnală o făcu să se întindă, svâcnind ca o coardă pe lângă trupul meu. Șovăiam.

— Dragă Didi, mă ierți dar atunci *prietenia* dintre mine și Andrei...

Nu săvârșești nimic rău, ci umpli un gol, aduci fericirea pe care eu și Andrei o visăm de șase ani. Și apoi, el n'o să știe.

— Cum n'o să știe? Intîia bănuială va cădea asupra mea!

— Ce naiv ești! Dar care bărbat nu se 'ndoeste de paternitatea primului său copil? Argumentele aduse de ea, îmi dădură o mare încredere.

Mă dădui învins, lăsîndu-mă în voia plăcerilor ei întregă noaptea. Cînd m'am sculat, nu mai era lângă mine. Mă gîndiam cu desgust la noaptea în care „m'am culcat într'un pat cu soția prietenului meu“. L-am înșelat. Imi venia să fug cît mai repede din casa lor. I-am scris un bilet; o anunțam că plec la Cluj pentru o săptămînă „în interes de serviciu“. Nu plecam nicăieri, însă, nu mai puteam sta în fața acestei femei.

*

Încă nu se împliniră două săptămâni și Andrei se reîntoarse. Eu „eram dus la Cluj“. O cameră cu un pat pentru oaspeți la „Rafinăria de petrol“ și mezeluri la patrat, au supliniit Clujul, care alinta desigur imaginația Didinei. M'am dus iar la ei. Viața își urma normal drumul. Rar, cînd mi se oferia prilejul, contribuiam și eu cu o glumă, două, la buna lor dispoziție.

Totdeauna ea mă privea dulce, eu dur.

* * *

193...

Primăvara se anunță în verde bogat pe culmile dealurilor. Țigăncile vînd pe piață ghiociei, ca pâinea. Ași cumpăra și eu un buchet, dar pentru cine? Nu pot decît pentru Didina. I-ași cumpăra însă mi-e groază de el. Cît suferă sărmana? Cu gestul meu n'ași face altceva decît să-i agravez și mai mult durerea. Drept a spus cineva că în fiecare bărbat trăește o brută. Andrei trebuie să fie de două ori brută. Didina e în a patra lună de sarcină. Are obrazul puțin palid. Dar pare și mai frumoasă. Înainte avea talia subțire, acum își capătă forme. Șoldurile-i sunt pline, și pântecul puțin nuanțat. Eri a fost la mine în birou. Ne-am dus în camera de oaspeți. Mi-a povestit multe, multe, intercalînd o bogăție de lacrimi. I-am șters ochii, apoi i-am sărutat. Durerile ei nu le puteam lua asupra mea. Însă, participam la ele. Așa, acum vre-o două-trei săptămâni, să fi tot fost ora 12 sau 1 noaptea, cînd un țipăt al ei mă făcu să sar ca ars, din pat. Trag cu urechea. Gemea greu. Andrei o bătuse rău.

- Du-te și te culcă cu *el*, bestie ce-mi ești!
- ...
- Pleacă, să nu te mai văd în ochi!
- Dar, Andrei...
- Nici un dar! Să nu mai vorbești! Să pleci!
- Am să plec...

În acel moment am auzit câteva pocnituri de palme și iovituri înfundate. Didina scoase un urlet sfârșietor.

— Nu mai da! Lasă-mă, nu mai da!

Eu mă plimbam prin cameră, cu pumnii strânși ghem, gata să trosnesc în Andrei dacă mi-ar fi eșit în cale.

Să întru în camera lor, n'aveam destul curaj. Fără să vreau, isbii cu pumnii în perete.

— Las-o imbecilule, animalule, că te fac țândări!!

Urmă o liniște până dimineața.

De atunci n'am mai dat ochi cu el. Am vrut să mă mut. Didina m'a amenințat că dacă plec dela ei, ea se împușcă, fiindcă și-așa, el vrea s'o omoare 'n bătăi.

* * *

193...

Așa le e dat unora în viață: răul îi ține cât anul, iar binele cât ceasul. Toate bucuriile din casa lui Andrei Podaru și-au mutat cuibul. Până și servitoarea i-a părăsit, „mai mult de mila doamnei“, cum spunea ea. Și Ana — servitoarea — s'a simțit terorizată în mod indirect, dar biata Didina! Ca să nu mai aud sbierătele lui și gemetele ei, nu vin decît îrziu, aproape 'n spre ziuă acasă. Astăzi Didina nu s'a mai sculat din pat. Andrei plecă de dimineață ca o furtună (să nu dea ochi cu mine?) la serviciu.

— Ambrozie, Ambrozie! aud prin perete gura ei.

— Te aud puiule! Vin numai decît!

Dau fuga la ea în cameră. Slăbise mult. Ochii îi erau în umbră. Cearcănele lor și buzele dădeau în culoarea prunelor coapte; un vînat închis.

— Te-am chemat dragă, dacă poți, să vii cu mine la Gara Mică. Plec la mătușă-mea din Deculeni. Vocea îi încetă brusc. O podidiră lacrimile.

— De ce plîngi dragă? Foarte bine faci că pleci. Tot mai bine e acolo, are cine te îngrijește. Vezi tu, aici...

— Da, aici în casa mea, nu pot.

— Dar lui i-ai spus că pleci?

— De ce să-i spun lui? Tocmai lui?

— Așa-i, o aprob eu cu jumătate de gură.

— Uite ce faci tu: la serviciu nu mergi azi, nu-i așa?

— Ba ar trebui, însă dacă ai nevoie de mine, nu merg.

— Fă-mi ultimul serviciu.

— Nici nu mă gândesc la *ultimul*. De ce?

— Să lăsăm vorba. Du-te gătește și tu, că merg cu trenul de nouă și douăzeci. Acum e opt și cinci.

Plecarăm la gară. Nu erau decît vreo câțiva călători. I-am făcut observații, de ce nu și-a luat haine cu ea. Mi-a spus că *acolo* nu-i trebuie.

— Doar n'oi să porți rochiile mătușă-ta.

— ...

— Fă cum știi îndeosebi, dar eu așa zice să fii bine echipată pentru o lună. Mai sunt 25 de minute. Ce zici, să mă reped până acasă, măcar să umplu un geamantan cu albituri?

— Ești prea bun. Lasă, nu te mai obosi. Mi-s destule și astea ce-s pe mine.

— Pentru drum, complectai eu.

— Atît îmi trebuie. Ia să lăsăm astea laoparte. Ascultă Ambrozie . . .

— !

Nu mai continuă.

— Cē ai vrut să-mi spui ?

— Nimic.

Didina își strînse buzele ca două lipitori, pentru a înăbuși un plâns pe care-l întrezăream pe marginile pleoapelor. Ochii i se mișcau des în lighianele frunții.

— Cum, nimic ?

— . . .

— Haide, spune-mi ! Dece nu vorbești ?

— . . .

— Cu ce te-am supărat ? Iartă-mă, iartă-mă Didi !

Trenul se auzi șuerînd în jos pe linie. Intră în gară pufăind semeț. Ea sta tot nemișcată pe peron.

— Ne despărțim Didi, ne despărțim și nu-mi spui nimic ? Nu-i spui nimic lui Ambrozie care te-a iubit și a suferit alături de tine ? Didina făcu un pas pe peron, apoi întorcându-se spre mine, îmi cuprinse capul în brațe, mi-l strânse puternic și mă sărută pe amîndoi obrajii. Sărutul ei m'a cutremurat, mi-a dat senzația unei rupturi interioare.

— Și *deacolo* am să te iubesc, îmi spuse urcând scara vagonului, care, cu cea dintîi mișcare mi-o smulse ochilor.

Nici nu ieșise bine din gară, și trenul se opri brusc. Lumea se îngrămădi lângă un vagon, ca sătenii la înmormântări.

Simții o împunsătură prin inimă. Am fugit într'acolo.

— A tăiat trenul o doamnă ! Sărmana, era și însărcinată, vorbeau doi ofițeri.

— ? ! . . .

Îmi fac loc prin mulțime. Am rămas înlemnit ; era Didina. Ii trecuse roata peste gât și mâna dreaptă. Picioarele ei erau sucte, iar capul forfolit într'o groapă de cărbuni, dincolo de șină.

— Pofțiți în vagoane domnilor ! se auzi glasul controlorului de bilete. Trenul scoase un țipăt strident, și porni mai departe,

ca și când nu s'arfi înîmplat nimic. E penibil să vezi un trup de de animal ciuntit, dar al unei femei care ți-a fost dragă? I-am alăturat capul lângă ea. Nu mai vedeam soare, nu mai vedeam oameni, sau vedeam totul și nu înțelegeam nimic. Sosiră organele polițienești și Salvarea. Odată cu ele, și Andrei. Era disperat. Iși rupse gulerul și cravata, urla ca un animal rănit. Se repezi asupra trupului. Din cele spuse de mine, au stabilit date pentru întocmirea procesului verbal. Andrei a declarat categoric că n'avea nicio rudenie la Deculeni și nici în altă parte în județ. Reeșia că ea și-a pus capăt zilelor. Un sobor de muște sorbea flămând sânge din sfirtecătura gâtului. Luai câteva ziare să acopăr mormanul de carne. Andrei mă zări. Făcu trei pași repezi pân'la mine și mă plesni cu pumnii peste față.

— Dece mai stai aici lighioană mârșavă?

M'a intimidat îndrăsneala lui.

Am luat-o la fugă pe lângă linia ferată. Din urmă el mă urmărea aruncând cu bolovani după mine. Și fugeam, dar nu de frica lui Andrei, ci de chipul Didinei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nicolae Minamin

CĂRTI

P. P. Negulescu: Geneza formelor culturii*)

Pornind dela o întrebare ce stă pe buzele tuturor: cum devine cineva filosof (care nu este decît o formă particulară a nevoie fiecăruia de a-și cunoaște destinul), autorul se ridică la considerațiuni de ordin general asupra cauzelor care determină culturile, diferențiază, adică formează tocmai specificul lor național.

Cu o adâncă putere de analiză, aducînd în sprijin o vastă erudiție cerută de aspectele diferite sub care poate fi privită apariția formelor culturale, autorul tratează, în prima parte a lucrării, condițiunile care determină activitatea artistică; științifică și filosofică individuală, iar în a doua parte pe cea a culturilor diferitelor popoare sub aspectele de mai sus.

Nevoia de a cunoaște este o funcțiune biologică cu care natura a înzestrat pe om pentru o cât mai bună adaptare și orientare a lui la mediul fizic și social. Interesantă la început, această nevoie de cunoaștere devine desinteresată și privește numai cunoașterea teoretică a lumii întocmai cum activitățile instinctive utile individualității biologice se manifestă desinteresat cu ocazia jocului și care stau la baza creațiunilor artistice. Astfel nevoia de cunoaștere biologică se transformă în cunoaștere teoretică desinteresată manifestată în prima ei formă prin curiozitate. Analizând pe rând factorii care determină această activitate desinteresată și care au fost găsiți ca hotărâtori de o seamă de gânditori asupra acestei probleme, printre care: *sublimarea*, susținută de filosoful

---

*) Tip. „Bucovina“ — București. 1934.

german Herzberg (care a tratat probleme din punct de vedere psihanalitic), refuzând-o ca nejustificată și neîndestulătoare pentru soluționarea problemei, găsește cauzalitatea producțiilor culturale individuale în condițiile funcționale mecanismului sufletesc și care sunt în cazul producțiilor culturale (artistice, științifice și filosofice) activitatea, imaginația și spiritul critic ca factori principali, mediul fizic și psihic (atmosfera de idei în care individul se dezvoltă) ca secundari.

Data fiind diversitatea de ipoteze și păreri în diferitele științe care au servit la determinarea cauzalității manifestărilor culturale individuale, își încheie prima parte a lucrării cu o rezervă impusă de gravitatea problemei, continuând în partea a doua analiza factorilor generali care stau la baza manifestărilor culturale în special cei biologici și psihologici.

Dovedind ca insuficientă soluția rasistă dată de Gobineau și urmașii lui prin aceea că antropologia și biologia raselor nu au ajuns până în prezent să determine precis nici elementele morfologice nici cele fiziologice care intră ca factori determinanți în cauzalitatea culturilor popoarelor cu toate încercările ce s'au făcut prin determinarea indicelui de rasă (fie antropometric, fie sanguin) analizează apoi elementul psihic care determină oarecum configurația specifică a popoarelor ajungând la concluzia că și acest singur element nu poate soluționa problema întrucât cercetările psihologice sunt încă la început deci într'un stadiu de provizorat.

În ce privește puritatea raselor ca ideea propusă de Gobineau pentru susținerea pangermanismului care a cauzat chiar războiul mondial, autorul arată că cercetările mai noi duc la concluzia că tocmai amestecul lor este un factor de cultură și progres.

Astfel cum a fost concepută lucrarea, dar mai ales modul cum a fost condusă argumentarea pur științifică și obiectivă precum și concluzia optimistă că dezvoltarea științelor observată în ultimul timp va aduce soluționarea problemei creațiilor originale și pe cea a culturilor, fac dintr'însa o operă de o valoare deosebit de mare nu numai pentru acei ce se interesează de aceste probleme ci pentru toți cei care sunt dispuși să dea soluții ocazionale cu titlu definitiv în această problemă și care de sigur au cauzat și apariția lucrării D-lui Prof. Negulescu.

Gh. Bronzetti

C. Georgiade: Psihologia gândirii copilului*

Formele pe cari le iau cercetările întreprinse asupra psihologiei și patologiei infantile, astăzi sunt foarte variate. Psihologia contemporană și-a lărgit atât de mult orizontul încît ai crede că ne apropiem, de un finalism ori de o epuizare a terenului și a mijloacelor de investigație a vieții interne. Seriozitatea interesului științific acordat problemelor de psihologia copilului în diferitele țări ale Europei și peste Ocean, dezvoltarea literaturii psihologice germane, engleze și franceze — toate conchizând la o accentuată importanță a *cunoașterii și educației copilului*, — absența de studii sistematice în psihologia românească, au îndemnat pe d. C. Georgiade să întreprindă realizarea unui studiu, având ca obiect *psihologia gândirii copilului*.

Se încearcă prin analize și anchete cu paravan de ipoteze și teorii scoaterea la lumină a enigmelor gândirii copilului spre a-l face posibil interpretărilor critice și unor *eventuale* corijări. Analizele și concluziile din lucrarea D-lui C. G. sunt „reflectoare proiectate a face cît mai clare, mai vizibile, particularitățile și individualitatea sa mintală între naștere și pubertate.“

Vom urmări în cele 367 pagini întregul proces al gândirii: geneza, condițiunile de dezvoltare mintală mecanismul de funcționare și particularitățile și defectele sale. Propriu zis, gândirea este o funcțiune, deci corespunde unui aparat care localizează sau produce exercițiul, numit *creer*. Activitatea lui e determinată în primul rînd de condițiuni fiziologico-nervoase.

Nu insistăm asupra structurii *creerului* presupunînd cunoscute elementele compozitive. Se știe că cea mai mică funcțiune intimă cu un rol fiziologic, e permeată de fibre nervoase. O fibră *non-mielinizată* nu poate funcționa. Pînă nu se produce mielinizarea totală a fibrelor centrilor nervoși — necesari primelor activități — copilul nu e capabil de nici o manifestare.

Mielinizarea se face în faze. *Monakow* și *Mourgue* disting patru faze. Astfel se mielinizează: 1) radiațiile talamo-corticale, cortico-mezencefalice, palidale, nervii văzului, auzului zonele mi-

* Ed. Societatea romîni de filosofie. 1934. Prețul 150 lei.

rosului, auzului și căile piramidale ; 2) fibrele radiare și asociative ; 3) corpii caloși ; 4) fibrele lungi de asociație ale fascicolului centroparietal, centro-frontal și *centrilor de asociație ai lui Flechsig* : anterior, posterior și mijlociu sau insular.

Cum mielinizarea cortexului se face în faze succesive, așa se și ivesc primele activități ale sist. nervos.

Însă, trezirea inteligenței copilului corespunde cu diferențierea și mielinizarea *centrilor coordonatori* și primelor căi asociative. Activitatea inteligenței ar fi imposibilă fără centrul coordonatorii asociativi. Locul de comandă al centrilor nervoși coordonatori și al câtorva activități principale vitale e *bulbul*. Tot în bulb se găsesc centrul strănutului, clipirei ochilor și mișcărilor lor laterale, accelerarea bătăilor inimii, vomitarea, masticția, tusea, construcția vaselor sangvine și dilatarea lor. ș. a. Psihologii : *Jackson, Sherrington* și *Heade* atribue calitatea centrilor coordonatori de amortizatori ai acțiunilor și impulsunilor motorii ale centrilor bulbari (corticali subcorticali), centrul inferior și măduvei spinării (aceștia sunt adevărata cauză a reflexelor nervoase și a mișcărilor coreice și atetosice ale copilului). Pentru asimilarea formelor mentalității pe care i le impune societatea spre o perfectă adaptare la viață, copilul trece prin continui transformări și reconstituiri interioare. Natural că și gândirea în evoluția sa pînă la finalul său de adaptare socială trece prin mai multe *stadii*.

Nu e nouă observația lui *F. H. Cushing* că „primele concepte ale omenirii au fost de ordin manual. În faza primitivă „datul fundamental al conștiinței copilului în acest stadiu al gândirii sale, sunt mișcărilor“. (pg. 45)

„Copilul se servește de mâini pentru a gândi, adultul cultivat se servește de limbajiu.“ Din observațiile psihologului *Preyer*, se constată că un mijloc — intelectual — de manifestare al gândirii infantile, e imitația cu substrat simbolic, sau alți simuli corespunzînd unor necesități organice potrivit cunoscutei *legi a reflexelor condiționale* a distinsului psiholog animalier rus *Pavlov*.

Deosebit de important e cap. V. și VI din partea II unde e amănunțit analizată gândirea *animistă, finalistă, și magică. Ego-centrismului* îi dedică un capitol special. Analogic, putem pune pe acelaș plan *egocentrismul infantil* și *autismul schizofrenic*.

Zona de satisfacție lăuntrică nu îngăduie celor dintii raporturi de reciprocitate cu lumea externă, tot așa printr'un fenomen patologic adultul schizofrenic autic, renunță la contactul cu realitatea, se scufundă în propria-i ființă, fără nici o preocupare de ideile și sentimentele altora. Dar pe cînd psihicul celui din urmă e immodificabil, egocentrismul copilului scade spre 7—8 ani. O altă formă a gândirii copilului e *sincretismul*. Numim gîndire sincretică, o gîndire perceptivă globală. Asupra sincretismului sunt de marea valoare contribuțiile psihologilor: *Delacroix, Piaget, Piéron, Cousinet*, ș. a. Mai ales Piaget prin „testele pentru studiul raționamentului la copiii de 7—12 ani“, a stabilit valoarea sincretismului pe care îl definește ca o gîndire intermediară între gîndirea afectivă și cea logică.

Partea IV.-a tratînd despre *afazie și gîndirea copilului, fenomenul perseverării*, prezintă observațiile lui: *Pierre Marie, Head, van Voerkom și Wallon*. Fără a da a definiția *afaziei*, cunoscută ca un caz patologic; pierderea funcțiunii de orientare sau de vorbire, iar „fenomenul perseverării“ caracteristic mentalității infantile sau adulte morbide, îl explică în forma unei rigidități, unei viscozități mintale, semnalată de *Pierre Janet* în anumite nervoze și psihoze (histerie, psihastenie, delirul de persecuție etc.). Interesante sunt modalitățile de înțelegerea a noțiunilor de: timp, număr și spațiu la copil. Noțiunea de *timp* este o achiziție ultimă. În conștiința copilul, faptul trăirii nu implică termen, durată. Schimbarea sau mișcarea evenimentelor în timp scapă copiilor, ea neîfiind percepută.

Gîndirea nu este posibilă fără interiozarea și temporalizarea datelor proective pe un plan de spațiu reprezentativ. Dar copilul continuînd a rămîne în stadiul mentalității sincretice, nu face distincție și participă la aprecierea spațiului făcînd mari eforturi de gîndire, tocmai pentru că „desvoltarea gîndirii ca funcție psihică autonomă, disocierea conștiinței de lucruri și constituirea sa în două experiențe sau realități deosebite: eu și non-eu, toate aceste procese nu sunt posibile atîta vreme cît copilul nu devine capabil să vîdeze spațiul de datele sale sensoriale pentru a nu-l mai considera decît un simbol, o ordine a lucrurilor și nu o realitate“.

Detașarea gândirii de lucruri, interiorizarea sa, opunerea lumii terne celei externe, copilul o câștigă în etape. Semnul separației psihice de lucruri coincide cu începutul dorințelor explicative a lui „pentruce și dece, ca o motivare a unor: nedumeriri, nemulțumiri, obstacole, și alte contradicții ale realității fizice cu care va da în conflict, complicat prin însăși intervenția *întrebării*.

Se aduc grave acuzațiuni de incapacitate la copii, adeseori inferiori din punct de vedere al adaptării la conduitele sociale unor manifere (cimpanzeul, gorila ș. a.). Sunt acuzații absolut nedrepte. Debilitatea funcțiilor sufletești se datoresc nu unei lipse de efort, ci insuficiențelor glandulare sau formațiunii minore a lobului frontal. Acesta promovează procesele de ideatie și atențiune; el este centrul evocărilor, amintirilor.

Experiențele vieții omenirii au dovedit ca primă necesitate a evoluției gândirii, rolul limbajului. În jurul valorii limbajului în funcția de gândire s'au emis diferite teorii, ca de exemplu a lui *Stern* — asupra achiziției limbajului, a lui *Preyer, Helmholtz și Delacroix*. După ultimul, cuvintele copilului mic nu pot avea nici o semnificație gramaticală. „Ele nu sunt nici substantive, nici verbe nici adverbe, deoarece au o valoare nedeterminată și pot fi luate de copii, drept unele pentru altele.“ (pg. 215). Explicarea vine din legea celui mai mic efort vocalic, potrivit unei teorii a lui *Oskar Bloch*, care, absolut contrar celor stabilite de Stern, afirmă că expresiunea verbală a gândirii este dirijată nu de logica gramaticală ci de cea afectivă.

Pînă aci, am făcut, expositiv, drumul de evoluție al gândirii copilului. Rîndurile care urmează, vor încerca să schițeze ultimele două părți (X. și XI-a) din cartea dlui C. Georgiade: *Metodele de cercetare în psihologia gândirii copilului și Gîndirea logică a copilului*. Pentru studierea gândirii copilului psihologia infantilă dispune de două metode fundamentale: metoda genetică și metoda experimentală.

Metoda genetică consistă în observarea, urmărirea și notarea tuturor funcțiilor psiho-fizice ale copilului în ordinea genetică de apariție, dela naștere și pînă la prima sau a doua copilărie, ori pînă la pubertate.

După această metodă și-au întemeiat studiile asupra evolu-

ției sufletești și fiziologice a copilului : *Preyer, Peresz, Baldwin, Stern, Cramausse, Scupin, Bühler, Rasmussen și Monakow.*

Fără a fi scoasă din uz, metoda genetică e mai puțin folosită decât cea experimentală pe care o preferă psihologia contemporană.

Tot aci merită a fi menționată *psihologia lui Piaget* a cărui „lege a dezvoltării gândirii copilului“ a stîrnit atîtea discuții în mișcarea psihologică contemporană, fiind socotită — prin verificare — prea exagerată ca susținere și ca aplicare.

Raportul dintre logică și gândire este acela ca cea dintîi să-i asigure acesteia din urmă o tehnică, un sistem de norme, care aplicate, s'o facă să intre în posesia adevărului. La cîștigarea acelei tehnice îl conduce viața. În epoca de *achiziție* verbală cît și mai tîrziu, copilul execută mai ușor un act de gândire prin mișcare, prin acțiune. De unde Stern a distins trei stadii dominante ale gândirii potrivit vârstei. Astfel, la vârsta de 7 ani gândirea se găsește în *stadiul substanțel* la 10 ani în *stadiul acțiunii*, la 14 ani în *stadiul relațiilor*, iar *stadiul calităților*, gândirea l-ar atinge dincolo de această vîrstă.

Nu ne permite spațiul, dar ar trebui să expunem teoriile, observațiile și constatările psihologilor asupra „gîndirii conceptuale la copii.“ Din aceleași motive trecem și peste capitolul XXIII; „Raționamentul copilului“, pentru a ne opri la ultimul și cel mai important : „Condițiunile generale ale dezvoltării copilului.“

Urmînd firul atîtor observații și analize asupra gîndirii copilului, s'a constatat că factorul organic are o mare importanță la formarea gîndirii. Nu mai puțin rol au influențele fenomenelor corelative la dezvoltarea generală a copilului, deci, și gîndirii lui. Energiile rămase disponibile după atingerea limitei de organizare a funcțiilor, vor fi folosite la dezvoltarea arhitectonice cerebrale. Ca factori definitiv promovatori ai gîndirii infantile rămîn: factorul organic, cel social și cel al experienței imediate. Întrebării : „cum se desfășoară dealungul anilor evoluția gîndirii“, pe care și-au pus-o partizanii psihologiei engleze a lui Spearman, și cei ai lui Piaget, dl. C. Georghiadă răspunde : „Această evoluție se efectuează și desăvîrșește în cursul anilor sub forma unei succesiuni de planuri în relief și perspectivă, prin adîncirea și depășirea aceleiași experiențe.“ (pg. 339). Cu aceste rînduri fără să credem că am reușit să pre-

cizăm contururile problemelor de psihologie a gândirii copilului, fără să credem că am fixat în linii generale cele mai valoroase părți din lucrarea dlui C. Georghiade, socotim terminată încercarea noastră de a prezenta colegilor noștrii învățători una din cele mai vaste lucrări cu profunde și puternice baze pe care *știința educației* va avea-o nu peste mult ca unghiul de direcție. În timp ce se scriu altele eseuri, se remarcă altele individualități prin simplul fapt al unor atitudini de viață spirituală (interiorism, experiențialism, transubstanțialism etc.), latura psihologiei infantile preocupă pe foarte puțini dintre filosofii noștri.

Dacă dl. C. Georghiade ar fi scris un roman în care să colcăie viața (mai ales cea instinctivă), sau un ...eseu de proporția „Bucuriilor simple“ a dlui C. Noica, se vorbea și se scria mai mult despre d-sa. Dar așa... recenzenții (lichelele de recenzenți...) diferitelor ziare și reviste, n'au scris despre „Psihologia gândirii copilului“ fiindcă e... pentru educatori, învățători (*pedagogi* în sens peiorativ). Iar *educatorii* (învățătorii) citesc pe Cezar Petrescu al cărui veșted „Apostol“ a făcut epocă în lumea descălească. (De doi ani se tot recenzează la cercurile culturale!). Singur dl. Brucăr ocupându-se în „*Familia*“ despre mișcarea filosofică românească, integrează în această mișcare și pe dl. C. G.

„Psihologia gândirii copilului“ prin bogăția și noutatea materialului, rămâne o carte excepțională. Din uluitor de minuțioasele cercetări, analize și date asupra mielinizării țesutului nervos, se ridică și se juxtapun probleme noi și interesante în vederea datului social cari întrec prin limpezimea isvoarelor temeiurile doctorului Santiago Ramon y Cajal cel mai neodihnit analizator al ființelor vii pe care l-a avut omenirea.

Claritatea formei gândirii și a scrisului dlui C. G. din această carte (contrar stilului greoi al dlui I. C. Petrescu), ne-a prilejuit prea puține greșeli pentru a le semnală. Oferim fluturarea unui omagiu tîrziu la meritul *Psihologiei gândirii copilului*.*

---

* Pentru învățători costul unui ex. 130 lei. Se poate comanda dela autor: Str. Negustori Nr. 9 București.

Niculae Iorga : Oameni cari au fost. (ed. Fundațiilor Regale)

Se anunțase prin vară că prima carte cu care își va inaugura activitatea ed. Fund. Regale pe 1934—35, va fi *Oameni cari au fost* de Niculae Iorga. Cei cari au putut-o ceta la prima ediție (1911), au vorbit frumos despre ea. Iată de ce am așteptat-o cu o legitimă nerăbdare. Se putea să avem desiluzii, ca de atâtea ori în poetul și dramaturgul N. Iorga. Însă nu. *Oameni cari au fost*, e o carte admirabilă, atât pentru entuziaști cât și pentru sceptici și chiar și pentru intermediari. Dacă ar trebui să se citească și să se răspândească o carte mai mult astăzi, aceasta ar fi cartea pe care o recomandă rațiunea sau sentimentele unui pretențios lector. Aprecierea noastră nu se extinde mai mult decât valoarea intrinsecă a cărții.

Să spunem de ce manifestăm o bucurie în fața unei opere a „animatorului“ de odinioară: fiindcă niciodată nu l-am găsit mai despersonalizat, mai mișcat de sinceritatea unor emoții în fața morților, pentru care și-a frânt orgoliul spre a le da viață dincolo de moarte, fiindcă evocă figuri din istoria politică și culturală a noastră de dinainte de războiu, portretizează viou și clar cu un talent formidabil pe toți acei ce i-au câștigat cândva simpatia și interesul lui de cărturar.

Afirmațiile d-lui N. Iorga — relevante intuiții — suflă colbul uitării de pe numele atîtor oameni a căror portrete se disting în contururi de caracter și prestigiu. Iată-l întristîndu-se la vestea morții lui *Teofil Frâncu*, tovarășul celuiilalt blînd moț *Candrea* cărora le purtăm recunoștință că ne-au scris prima carte despre Români din Munții Apuseni, ori a marelui filolog și profesor de istoria antică la Universitatea din București autorul cărții de largi isvoare „Dacia înainte de Romani“ pe nume *Anghel Demetrescu*, care, cu toată vastitatea cunoștințelor sale, *a murit* înainte de a muri, sau mai bine zis, a murit înfrînt, i-a lipsit o țință în viață, pentru care trebuia să poarte lupta.

Și firul *uitărilor* pe nedreptul continuă numărînd între ei și pe *doctorul Davila* „care n'a avut vreme să învețe românește în peste treizeci de ani ce a stat la noi. *El n'a spus nicio singură dată că ne iubește*. Dacă ne-a iubit, ne-a iubit *pe urmă*, pentru

binele care ni-l făcuse.“ El a fost un învățător conștiincios și devotat patriei adoptive slujind ca exemplu și călăuză atîtor studenți dintre cari, pe cei mai buni i-a îndrumat spre porțile Facultății franceze pentru a se specializa și pregăti temeinic în medicină.

O comemorare a lui *Andrei Șaguna* din partea romînilor ardeleni „neuniți“ îi dă motiv de a se opri în cinci pagini asupra acestui *păstor și adevărat cîrmuitor de suflete*.

E o minune când — în materie de literatură — gusturile și aprecierile Dlui N. Iorga coincid cu ale altora. Toți istoriografuli literari socot începutul prozei moderne în Muntenia, cu *Alexandru Odobescu*.

Cu prilejul tipăririi unei scrisori din adolescența lui Al. Odobescu, spune despre aceasta că e „cea mai desăvârșită înfățișare a eleganței în literatura și în știința romînească.“

Impregnate de căldura cărturarului, sunt rîndurile dedicate lui „*Anton Pann*, finul Pezelei cel isteț ca un proverb“ — cum îl numește Eminescu, contribuind cu noi date — pe lângă cele ale biografului lui Anton Panu — G. Dem. Teodorescu — la cunoașterea precisă a originii și numelui său. Cea mai impresionantă evocare e aceia despre *Gheorghe Barițiu*, întemeietorul primului ziar romînesc în Ardeal „*Gazeta Transilvaniei*“.

„Un om reprezentativ,“ o expresie a nevoilor neamului său, o personalitate binefacătoare care n'a crezut niciodată că are drepturi și asupra sa însăși, acesta a fost Barițiu.“

Mîndria clerului nostru de a fi avut un înalt prelat — și care s'a crezut așa de mic în zilele lui — ca metropolitul *Veniamin Costachi*, e atît de bine justificată în gândurile pioase ale d-lui Iorga îndreptate către acest întemeietor al primei școale de preoție din Moldova.

Vremurile creiază oameni. Și fiecare rînd de oameni își creiază un rost conform idealurilor lor. Bogat în sugestii și creionări exemplare pentru oricare tînr de azi — poate, și de mîine — e articolul *Eminescu și generația de azi*. Ardealul i-a fost mult mai drag în trecut Dlui N. Iorga. (Probabil, pentru *oamenii de atunci*). Urechea d-sale era mai plecată chemărilor de departe; pînă și dascălului dintr'un colț de regiune îi trimitea o încurajare, și dădea aripi să treacă peste Carpați, dacă nu el, măcar numele.

Așa a făcut cu învățătorul *I. Pop-Reteganul* pe care îl pune pe aceeași linie cu Creangă.

Dacă în țara liberă I. P. R. n'a fost luat în seamă „în Ardeal însă, el era printre cei mai cunoscuți, mai căutați și mai iubiți.“ Așa erau timpurile; aveai șanse, dacă veneai cu *zestrea numelui*. Nume necunoscut, zestre săracă. Alte figuri ardelenne pe care le evocă dl Iorga sunt *Augustin Treboniu Laurian, Timotei Cipariu, Ion Lăpădatu, Iosif Vulcan, Aurel Mureșianu, Augustin Bunea, I. Rusu Șirianu, Adelina Tăzlaşanu, I. Codru Drăgușanu, Iosif Sierca Șulufiu, Nicolae Densușianu, episcopul Szabo și Dezideriu Bánffy* (ultimii doi, arătați în culori negre așa cum merită, pentru atitudinea lor de *români renegați*). Excepție Basarabia, restul provinciilor toate bine reprezentate prin oamenii de seamă pe cari i-au avut.

Sunt convins, ori cât aș încerca să prezint esențialul acestui volum, nu voi reuși — pentrucă fiecare pagină, dacă nu satisface, interesează. Ești pus în fața a 40—50 de dispăruți a căror trăsături psihice bine schițate ni-i readuc pe ecranul memoriei, vii, romantici sau realiști așa cum au fost în viață.

Intre profilul de savant al lui *B. P. Hașdeu* și modestul învățător *Ion Adam* — vigurosul prozator moldovean pe care moartea de timpurie și anii următori l-au coplișit cu uitarea, pentru sentimentele de artist creator — și nu de critic — ale D-lui N. Iorga, face mai mult ultimul. „Când originalitatea fiecăruia (scriitor) se va desemna în deajuns, nu știu zău câți vor putea sta alături cu dînsul.“

Ce vreți sentimentalism mai mult! Aici stau greșelile D-lui Iorga. A încercat să ridice pe mai mulți sub cutele probabilității viitorului de autentic și *tare*. A dat dovadă de prea mult subiectivism. Exemplul cel mai eclatant e caracterizarea lui *I. Adam* care în afară de romanul *Sybaris* n'are nici o operă rezistentă.

Ar trebui să ne ocupăm încă de vreo zece douăsprezece personalități strălucite. Am face-o însă credem că ciuntim — luîndu-le disparat — din valoarea lucrării. Despre o carte în care găsești schițată în trăsături adânci personalitatea lui *Leon Tolstoi*, filosof, literat sau a acelei isducniri grandioase a literaturii americane *Longfellow, Wadsworth* — protectorul și cîntăreșul suferințelor bietelor *Piei Roșii*, ori a învățatului istoric german *Mommsen* — cel mai bun cu-

noscător după Ranke, *a istoriei romanilor*, ești în situația de a nu putea spune nimic rău despre ea.

Oameni cari au fost e o perlă în mormanul de lucrări cari poartă numele Dlui Nicolae Iorga. Acestea, spuse peste rezervele ce le-am avea față de stilul „puțin literar“ în care e scrisă cartea marelui nostru istoric.

Gh. Atanasiu: *Adelina**

Cu «Adelina» dl. Gh. Atanasiu încearcă un gen pe care l-a exercitat în Franța un Fromantin, iar la noi Dl G. Ibrăileanu cu «Adela.» Apariția romanului „Adelina“ adaugă un nume, în epica noastră. Deși e carte de început, prezintă pe Dl Gh. Atanasiu un condeiu cu fecunde posibilități literare. Un debut în literatură e o chestiune de conștiință artistică. Inceputul creează antipatii sau simpatii, poate fi discreditată o carieră, cum poate fi valorificată sau stimulată. Totdeauna, nu atît criticii, cît cititorul însuși etichetează pe un scriitor printr'o părere definitivă dela început. Dovadă, d-nii Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, ș. a. cu toate că au scris cîteva cărți proaste, sunt citați — li se citesc și cărțile proaste — tocmai fiindcă au debutat cu volume de reală valoare literară. Nu știu dacă proaspătul roman „Adelina“ al d-lui Gh. A. va fi bine primit, nu pentru că această carte ar fi slabă, ci, din motivul simplu: numele d-sale nu e nume de circulație literară, lucru mare pentru snobismul lectorului român. Ar fi trebuit să scrie mult, mult, prin reviste și ziare mai ales în cele din capitală, să-i apară numele scris din litere de o șchioapă în josul rîndurilor... În felul cum și-a făcut intrarea, modest, tăcut și *singur* (prefața „Vieții literare“ putea lipsi), ar putea să-i aducă desamăgiri. Sincer o spunem, n'am dori aceasta.

Cred și nu cred în succesul cărții dlui Gh. Atanasiu. Mi-e prieten drag și aș vrea să ridic fanionul sincerității pentru a

vorbi despre cartea lui. (E penibilă *sinceritatea* între prieteni, mai ales cînd se cer aprecieri din partea unuia asupra celuilalt). Voi încerca să dovedesc această atitudine.

Adelina e un roman cum tot atît de puţin roman este *Adela* d-lui Gr. Ibrăileanu. Totuşi e roman construit dintr'un complex de fapte banale, conflicte psihologice și personajii des înfîlnite în literatură (Xavier de Montepin, Nicolas de Ségur, etc.) Inșă această banalitate a acțiunii romanului, e pătrunsă de limpezime, căldură și aer de altitudine morală care plutește dela începutul și pînă la sfârșitul cărții, fără a lăsa impresia unui anost moralism didactic. Propriu zis, *Adelina* e un *jurnal intim* cu notații vii, observații de nudă introspecțiune penetrat ici colo de fluxul unei lumini pornită neforțat din causticitatea gândurilor, căzînd în preciziuni de aforisme.

Adelina e fata unui boer Hurmuz din satul Isoare. Tot din acel sat e Alexandru Dragomir — fecior de țaran care prin sîrguință neîntrecută și-a terminat studiile în mod strălucit, asigurîndu-i-se chiar o catedră la universitate. Copilăria și-au trăit-o împreună. Drumurile vieții i-au despărțit (boerul Costică Hurmuzescu divorțînd de nevastă, aceasta se așează în București, iar el se mută pe altă moșie pe care o cumpărase). Adelina urmează Universitatea. Dintr'o simpatică aventură cu un student — prieten al familiei — rămîne sarcinată. Este *excomunicată* din ambele familii. I se dă o moșioară și un conac la țară să-și ispășească surghiunul. Aci și-a trăit o parte din tinerețe, consolidnu-se printr'o iubire pasionată pentru Puiu, fructul primelor deziluzii. Intimplarea face într'o vară să se întilnească la Slănicul Moldovei cu vechiul ei tovarăș de joacă din copilărie, Alexandru Dragomir. Puternice sentimente de dragoste îl apropie de Adelina — pentru care încă din copilărie nutrise gîndurile căsătoriei. Prezența lui Puiu lîngă Adelina îl nedumerea. Ne-am aștepta la un conflict psihologic aci. Dar nu. Acțiunea continuă păstrînd aceiași temperatură. El o iubește *pasionat* — îi iartă totul, se stabilesc relații amoroase în care inevitabilul act de posesiune ia forma unei justificări psihologice, semn de superioară înțelegere pentru amîndoi. Evoluția sufletească a personajilor înregistrează urcuș. Alexandru se simte tot mai atașat de Adelina. La sfîrșitul sezonului, ea plecă la București (sau la moșie? autorul nu

precizează), iar el acasă la părinți. Aci primește o scrisoare dela ea prin care îl anunța că e însărcinată, și deci, să tragă concluzii. Rezultatul e *căsătoria*, visul ce transpira din dragostea lui Alexandru.

Cam așa ar fi cuprinsul romanului «Adelina». Au rămas neamintite citeva din personagiile romanului. Ele n'au importanță. Singurele contururi psihologice reușite al Adelinei și al lui Alexandru. Celelalte, prea superficiale. În cece privește însușirile sau posibilitățile de alcătuire a frazelor d-lui Gh. Atanasiu nu sunt cu nimic inferioare atâtor «cunoscuți» literați. Imi iau curajul să susțin că dl. Gh. Atanasiu are simțul simetriei și arhitectonice în construcția romanului. Deasemenea stilul îi este limpede, cursiv și anternant (evitînd repetarea expresiilor devenite o obsesie). Toate acestea sunt garanții sigure că debutul d-sale deschide o carieră rodnică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alexandru Călinescu: Declin (versuri) colecția revistei «13». Focșani 1934.

Să zăbovim nițel pe marginea unui proaspăt volum de poezii, „*Declin*“ al camaradului Alexandru Călinescu redactorul revistei literare «13», socotită ca una din cele mai bune din cîte apar în Moldova. Fie! Dar nu despre aceasta vrem să vorbim acum, ci despre căușul de poeme pe care ni l-a dat imprimat, ales și ornat geometric; o admirabilă prezentare tehnică sub sugestivul titlu *declin*. *Declin* aduce o delicatețe în tematica și expresia verbului înfilnită numai la poeții fini cari au ingenunchiat reflexia:

—Cum umărul viemii m'atinge
Ca pe un rod în ora ciengilor scuturate,
Am cules semințele florilor albe
Și 'n sîn le-am băgat“.

(*Declin*)

Din poezia de trei strofe «Dezolare», se leagă amintirea

ectorului de o exaltare, de elocvența unei devoțiuni cu sfăre
lăuntrică :

*. . . Unde ești cheie de vis
Să te sun în brățara gândirii? ...Unde ești oare,?*

Un murget de *lamboremus* înfrînt deslănțue acorduri de
ărm :

*Stigmatul scîrbei cu antena priviților mi-l pun
Toți cărora le cer dreptate. Eu, fără să țip care să se audă,
Pe eșafodul fiecărei zile mă risipesc în trudă
Asemeni vitelor lovite... doar noaptea mă adun.*

(Muncitor)

Sau accente de satiră socială, un aliaj de înduioșătoare
simțiri ori un umanism agitat :

*Ah! Cum să mă am cum să mă dau
Flăminzilor, pîine la cină?
Ei nu cunosc rotul seminței
Svârlită pe urme de plug!
Le fluera foamea prin sînge
Scot sunet de oase cînd fug.*

(Destin)

Iată o poemă încheată din incluziuni triste și ambianță
vitregă :

*De aș fi plecat din țara asta — cînd
Sufletul nu pășise spre desnădejde încă,
Urcînd genunchii munților — ajuns pe stîncă —
Aș fi privit spre șesuri, șuerînd.*

Torturat, supus la o asceză, dă glas mîhnirei :

*. am rămas aci, mereu înrădăcinat..
Țipătul mi-l sînger în palma ovală.*

*Oraș provincial, urbă natală,
Tare-s uitat.*

(Poem desfigurat)

Rigorile spațiului ne forțează la limită. Înșă, regretăm că
nu putem reproduce cîteva strofe impresionante pentru imaginile
splendide și elanul lor liric. Cea mai frumoasă poezie din întreg
volumul dlui Al. C. rămîne «Scrisoare», tocmai pentru grația și
sentimentele din ea.

Ascultați :

*Mamă, culege-mă din rînduri
Ca pe un fruct din frunze...*

— — — — —
*Incălzește-mi sufletul așternut
Pe cîmpia acestei hîrtii călătoare
Și iartă necazurile cîte ți le-am făcut,
Iartă-le, mamă, oricare
Au fost că n'am vrut.
Imi ești, mamă, aproape!
Te închid în mine cu storul de pleoape.*

— — — — —
*Nu te mira că îți scriu
Fără să 'ntreb de-ai casei,
Fără să-ți spun c'am să viu.*

«Declin» ne-a lăsat impresia de amar coclit în scurgere fluvială la marginea unui orizont sur. Realizarea acestor poeme emană dintr'un suflet trudit care și-a făcut din acest ciclu de poeme, o inventariere a unor confesiuni de lirism dureros și turbulent. Nu păstrăm decît păreri bune despre melodiile intime ale dlui Al. Călinescu.

Nicolae Albu

Gabriel D'Annunzio: Patruzeci și patru de sonete; Pietro Mignosi și Gino Novelli: Poeme creștine; traduse de *Pimen Constantinescu*. (Colecția *Ausonia*).

Dl. profesor Pimen Constantinescu dela Sibiu, e unul din puținii intelectuali din această țară care înțelege că darurile mintale și râvna de muncă de care dispune cineva, nu trebuie să se risipească în acțiuni frivole și nici în opere cari se fac ecoul instinctelor și ideilor demoralizatoare.

A-ți aduna energia și timpul pentru a contribui la dezvoltarea și intensificarea acelor activități culturale și sociale unde

vezi că s'a muncit mai puțin și unde ești capabil să aduci mai mult, înseamnă a-ți cunoaște într'adevăr misiunea și vocația.

Di Pimen Constantinescu a mers pe drumul acesta, iar din activitatea sa, cultura românească s'a îmbogățit cu un tezaur întreg de neprețuite traduceri din literatura italiană.

Se poate spune fără nici o jenă că literatura italiană e foarte puțin cunoscută la noi. Vorbesc bine-înțeles, de literatura autentică, durabilă, cu rădăcini adânci în sufletul italian, fiindcă literatura frivolă, bulevardieră a Italiei, își are și la noi un număr însemnat de cititori.

Romanele lui Pitigrilli și ale lui Guido Da Verona sunt traduse și se desfac în zeci de ediții, în timp ce literatura împletită cu făclii de aur a lui Leopardi, Carducci, D'Anunzio, Pascoli, Marinetti, Pirandello, e tradusă într'o măsură înspăimântător de redusă.

Spre această direcție și-a canalizat Di Pimen Constantinescu toată hărnicia și tot devotamentul.

În colecția «Ausonia» tipărește trimestrial câte un caet de poezie italiană, tradusă în limba română cu o admirabilă pricpere.

Avem sub ochi ultimele două caete: Poesii de Gabriell D'Anunzio și Poeme creștine de Pietro Mignossi și Gino Novelli.

Poesia plină de furtună și de emoție a marelui bard italian, D'Anunzio, se realizează în forma sculpturală a sonetului cu o gravitate și cu o sonoritate de metal. O concisie laconică stăpânește fiecare vers. Arta lui D'Anunzio nu se inspiră din pâl-păirile încete ale vieții, ci străfulgeră abisurile și înălțimile cu o temeritate de zeu. Lângă poezia sa parcă auzi marea cloco-tind și parcă simți cum femeea îți înlănțuie umerii.

Di Pimen Constantinescu a talmăcit aceste sguuitoare emoții cu o perfectă înțelegere.

«Poemele creștine» ale lui Pietre Mignosi și Gino Novelli sunt scuturări de flori albe, dintr'un suflet avântat spre ceruri, dar care în sborul său ar vrea să înalțe toată vieța pământ-ească.

Poeziile acestor doi poeți sunt suave, expresive, prin li-rismul lor limpede și prin varietatea nuanțelor. Continuă Dle

Pimen Constantinescu și dacă n'ai succesele de tiraj ale traducătorilor lui Pitigrilli, ai în schimb satisfacția că munca D-tale contribuie la îmbogățirea culturii românești.

Vasile Netea

Const. R. Crișan: **Bucurii.** (versuri)

Revista „Orientări“ dela Moinești, menținută cu multe jertfe, dacă continuă să apară în vârtejul vremilor grele de astăzi, se datorește numai acestui om. Volumul d-sale de poezii *Bucurii*, cetit cu atențiune, ridică sufletul spre zări de vis . . . O poezie a D-lui Crișan mai ales dacă o citești după ce ai terminat un volum de poezii moderniste — îți umple sufletul de căldură.

Aproape în toate poeziile din volumul d-lui Crișan vibrează durerea. Dacă i-ar lipsi versului claritatea pe care a reușit așa de bine să i-o dea, poate elementul sensibil din, *Bucurii*, ar trece neobservat:

*Acelaș jug ne-a-nlănțuit amar
Dar tu cules-ai rod în orice an . . .
— Nu plânge, tată — eu îs mai sârman,
Eu, în cgoare, sufletul mi-l ar . . .*

(Tată)

Integrînd un piesaj, îl umanizează :

*Pârâul plânge, pomii plâng
Și câmpul poartă jale'n glas
Stîn_her, la sân, viața-mi strîng . . .
. . . Eu pentru ce am mai rămas ?*

(Toamnă)

„Chemarea cea sfântă“ spre care trebuie să ne ridicăm — fie chiar cu răni sângerânde — se înțelege prea puțin. Acei cari o înțeleg, trec nebăgați în seamă :

*. . . Și ascult și mă duce mereu,
Chemarea duiosă și sfântă . . .
E noapte din ziuă în sufletul meu,
Ori inima, biata, mi-i frântă ? . . .*

(Mă cheamă)

Poezia d-lui Crișan nu ne aduce ceva nou, dar ea s'a născut din substanța unui talent real și spontan. Din fiecare strofă se desprinde o durere sau o bucurie. Un vers din „Bucurii“ este o flamură de vis, peste o noapte orfană de stele...

V. Simon

Al. Dima: **Isvorul folkloric al poeziei religioase a lui Ion Pillat**

Studiul dlui Al. D. a apărut întâi în revista dela Cluj *Gînd Românesc* și pe urmă în «extras». Suntem contra acestor «extrase fascicolare» de 6—8 pagini (apariția lor fiind interpretată o deficiență seriozitate la autor). Cele șapte pagini de analiză subtilă și interpretare justă a formelor poeziei religioase a lui Ion Pillat, dovedește maturitate de gînd, mult discernămint critic și largă cunoaștere a folklorului românesc la dl. Al. Dima.

Incercarea d-sale de a identifica elemente din poezia populară cu cele din poezia cultă (a dlui I. P.) pornește pe baze precise și aspecte de amănunt în lirica religioasă a acestuia începînd cu *Pe Argeș în sus* (1923) și sfîrșind cu volumul *Biserica de altădată* în care e aproape în întregime cuprinsă inspirația religioasă a lui Ion Pillat. Pentru convingerea cercetătorului că poezia populară a influențat covîșitor mistica inspirației religioase la I. P. luăm numai un exemplu din cîte ni le oferă dl. Al. D. din ciclul «Povestea Maicii Domnului», unde găsim corespondențe populare apropiate de dl. I. Pillat: *Blestemul Maicii Domnului*:

Maica sfîntă a oftat,
A oftat, s'a supărat
Și din gură-a blestemat
— Plopule, lemn urgisit
Să te sbați neodihnit

(I. Pillat)

Maica rău s'a supărat
Și pe plop l-a blestemat
— Fire-ai plop afurisit
Și de mine urgisit.

(Colindă din Strîmbul-Transilvania)

Așa știe să dea strălucite temeuri cercetărilor din întreg studiul, acest diștins interpret al poeziei noastre tradiționale, care are un singur defect; scrie prea rar.

Neculae Albu

† Cincinat Pavelescu

Cincinat Pavelescu, acest vulcan de spirit în vecinică erupție — s'a stins.

Deși neverosimil, faptul s'a consumat. A murit un om și un poet. Și sunt din ce în ce mai puțini și oamenii adevărați și poeții adevărați. — În lumea noastră, în această lume nouă de după războiu, ocupată cu maniacă împărțire în «generații», omenia începe să dispară și poezia, la fel. Le iau locul egoismul și agresivitatea.

Cincinat Pavelescu începuse să se simtă înstreinat în această lume. Spiritul său, gustul său, maniera sa, se asemănau tot mai mult, fulgilor de zăpadă căzuți în noroi.

Personal nu l-am cunoscut decât prea târziu și-mi pare cu atât mai rău, cu cât n'am putut să-mi odihnesc prea des gândurile în preajma grădinilor sale sufletești . . .

Trimisesem ultimul meu volum, confrăților — imediat după apariție. Unii mi-au dat un semn — ca o mulțumire — pentru atențiunea mea. Critica chiar aspră, dacă e sinceră — eu o prețuesc. Intr'o singură revistă, un anonim, care a ținut să rămână ca atare, mi-a aruncat niște lătrături penibil — spirituale și rușinos competente.

Și eram trist. Nu pentru speță, ci pentru principiu. Tocmai atunci am primit o scrisoare dela Cincinat Pavelescu. Citise volumul trimis și pe lângă mulțumiri pentru gestul meu, făcea și oarecari aprecieri măgulitoare la adresa autorului, pe care doria să-l cunoască.

Deși — după scrisoarea sa — mă socoteam eu cel obligat, n'am putut să-l văd decât cu ocazia unei șezători literare la Tg.-Mureș, astăprimăvară.

Cincinat Pavelescu iubea cu ardoare, mediul literar. L-am

văzut însă de mai multe ori, în două zile, trist — deși înconjurat de scriitori. Tristețea îi adância seninul amărăciunii din colțul buzelor unde înflorise o viață întreagă surâsul finei ironii. Il vedeam lipsit de concurs spiritual. Și acest lucru punea distanță, acolo unde sufletul lui voia să arunce punte. A avut însă și momente de furtunoasă vervă. Au fost și clipe de înaltă vraje literară, în cari Cincinat Pavelescu era ca un zeu.

În cele două zile în cari a fost oaspele meu și în cari nu ne-am despărțit — ne-am făcut prieteni. Aleseserăm împreună pentru șezătoare, câteva poeme din volumul meu, între cari una «Spovedanie» îi plăcuse îndeosebi.

S'a întâmplat însă ca scriitorii să uzeze prea mult timp de dorința publicului de a-i asculta, așa încât eu i-am spus maestrului că renunț. Răspunsul său prompt, a fost următorul:

Va să zică :

*„Scriitorul cel mai gureș
Să vie la Tg.-Mureș,
Găci acolo Vania
'și tace spovedania.“*

Nu, nu, orice ar zice ilustrii mei confrăți din seara aceea, cel mai tânăr dintre noi, tot Cincinat Pavelescu era!

Poate că nu e rău să transcriu cu această ocazie și epigrama improvizată pe volumul ce mi-a lăsat «corectat și adnotat de mâna mea... etc.»

Lui Vania și Domniței

*Marea voastră pasiune
O'neleg și o aprob,
Însă n'am văzut domniță
Stăpânind un singur rob“.*

Este caracteristică pentru spiritul lui Cincinat Pavelescu. În epigramele lui nu e răutate. Săgețile lui nu lasă venin. Inteligența sa e permanent joc de artificii. Talentul său — nepuizabil izvor de bogăție. Și Cincinat Pavelescu a fost un mare poet, deși era mai mult cunoscut ca epigramist. În poezie el e, mai ales muzică, iubire parfum. Nu însă numai atât. Tot ce este adânc omenesc a găsit răsunset în inima lui atât de înțelegătoare și de bună. Fiindcă a fost un om de o rară bunătate. N'a făcut rău nici atunci când meseria lui de Procuror îl obliga într'o anumită măsură la acest lucru. A fost un magistrat care n'a crezut orbește în litera uscată a codului. A fost un magis-

trat, aș putea spune — preocupat mai mult de împărțirea dreptății, decât de aplicarea dreptului. Și nu știu dacă nu acesta e cel mai bun judecător!

*„Am colindat întreaga țară,
Cinstit, c'o leafă de aprod,
Purtând sub robă o chitară
Și-o inimă în loc de cod“.*

Acesta a fost magistratul Cincinat Pavelescu . . .

L-am văzut și acasă la el, între fotografiile de fețe înalte cu prietenia cărora a fost cinstit, și între cărți rare pe cari le mângăia cu mândrie. Pe birou avea o carte de rugăciuni. . . .

* * *

De-acum nici o adunare nu va mai fi colorată și animată de cuvântul lui plin de duh și nici o dreptate nu va mai fi suplinită de inima lui înțelegătoare.

Cincinat Pavelescu, acest esthet desăvârșit a murit estetic: fulgerător.

Gândul morții sale îmi crispează inima. Și inima mea va refuza să-i primească lipsa.

Moartea lui ne obligă să credem în existența așezărilor creștine ale vieții viitoare, în care el credea cu toată puterea.

Stăpânul acelor lumi mai bune și căruia el se ruga în fiecare seară, îl va așeza de sigur printre nemuritoarele flori cerești; și Maestrul nu va mai avea de ce să se întristeze toamna, ca aici pe pământ.

Gherghinescu Vania

Reviste

Revista scriitoarelor și scriitorilor români. (Anul VIII, N. 10) Numărul de față este închinat prodigioasei activități a Doamnei Alexandrina Gr. Cantacuzino.

Despre viața și operele acestei distinse românce scriu doamnele: Alexandrina Floru, Elena M. Săulescu, Maria G-ral Atanasiu, Caterina Cerkez, precum și dl prof. Rădulescu — Motru o evocare emoționantă a Zamorei, proprietate unde se află un frumos castel al Cantacuzinilor.

Teodor Scarlat, secretarul de redacție, publică o sugestivă poemă „Febră” și M. Streinul un cântec limpede. Virgil Carianopol 24 de versuri frământate de seva tumultului interior, iar Ion Th. Ilea o poezie „Asfințit”.

Cronici bune asupra poemelor Dlor Sașa Pană și G. Șt. Cazacu, iscălește Dl Scarlat.

Revistele obiectiv apreciate.

Izvodiri A. I. N. 1. Oct. 1934 — *Plaiul Cosminului.* Dela Plaiul Cosminului, de lângă Cernăuți, ne vine o frumoasă revistă, cu nume arhaic, îngrijită de unul din tinerii învățători de talent, din Bucovina: *Teofil Lianu.* Alături de Teofil Lianu găsim pe George Strătoiu și pe Mihai Verbovski. Conținutul acestei re-

viste cuprinde literatură bună, muzică aleasă, folklor interesant.

Revista o deschide Traian Chelariu cu un substanțial eseu despre „Păcatul strămoșesc.” Versuri temeinic împletite publică Teofil Lianu și E. Ar. Zaharia, o schiță de tragică inspirație, și de șerpuitoare pătrundere psihică, cu un final de cea mai pură esență creștină iscălește Nicolae Albu.

Folklor aduce Mihai Verbovski, Teofil Lianu și E. Sveclă.

George Strătoiu publică proză și Liviu Rusu o comentariu muzical. „Izvodirile” sunt isvodiri de talent.

Hotarul An. II. No. 2 Noembrie 1934—Arad. „Hotarul” apare de doi ani la hotarul culturii românești, în Arad, și îndeplinește acolo rolul unui far luminos al culturii și artei naționale. Ultimul număr aduce un bogat material istoric publicat de D-nii Gh. Ciuhandu, Traian Mager și M. Păun.

O nuvelă viguroasă aduce Dl Al. Negură, care iscălește și o poezie frumoasă, din care cităm prima strofă:

*Greu întunerecul peste lumină a căzut!...
Un vrăjitor, poate, aprinde candelile
în cer;*

— *De unde a venit nimeni nu l'a văzut,
Și urmele-i, în marea de întunerec
pier.*

Dl M. Olinescu mai bine în cronici decât în poezie.

Dl Ion Pogana scrie două cronici despre „Oameni cari au fost“ de N. Iorga și despre „Biroul de plasare“ a lui Panait Istrati. Scrise concis, gândite, obiective, cronicile d-lui Pogana fac cinste revistei dela Arad.

Insemnări și recenzii multe și variate.

V. Netea

Litere (An. II. Nr. 15) Incepe cu un articol de curtoazie (de ce nu?) a dlui prof. Rădulescu-Motru: „*Filosofia și literatura*“. Evocînd începuturile activității d-sale publicistice înții ca *litterat* și pe urmă *filosof*, emite — foarte concludent — părerea că „filosofia pătrunde în cultura popoului prin mijlocirea literaturii. Noi selectăm semințele, literații cultivă semințele noastre și le fac să redească. Unii fără alții n'avem spor la muncă“. Un usturător articol la adresa *scrittorului român*, timorat, lipsit de curaj românesc „fiindcă nu mai are conștiința misiunii lui naționale“, semnează poetul *șesurilor noastre natale* dl. Nichifor Crainic — cea mai lucidă conștiință a spiritualității creștine autohtone. Din lipsă de spațiu, atît. Socotim eforturile și intențiile dlui *Aurel Chirescu* de a scoate o elegantă și foarte bună revistă literară, pe deplin realizate.

Foiaia învățătorului — e revista învățătorilor brăileni. Noi nu credem. *Nu credem*, pentru că învățătorimea dintr'un județ frunțas cum e Brăila, ar trebui să scoată o revistă bună. Și n'ar fi greu. Cu articole din care nu desprinzi nimic nou, mediocre și banale, cu recenzii cari nu se cheamă *recenzii*, nu se scoate o revistă!

Literatura e bună într'o revistă învățătorescă. Inșă nu orice „creații literare“ își au locul și ar merita publicate. Versuri ca cele semnate de Dl I. Gh. Filip, pot fi onorabile încercări pentru un liceian amoretat:

*In fața mea
am chipul tău,
Și-i, zău,
un chip de demon
nu de om.
Să nu fii tu oare?
E' de mirare. . . .*

(Chipul tău)

E de mirare . . . că se mai publică asemenea versuri. Din restul revistei remarcăm articolele dlor Paul Martin și Petre Mirescu pentru seriozitatea și profunzimea lor.

Școala Prahovei (No. 7—8). Pînă acum, părerea noastră despre această revistă, nu poate fi decît una din cele mai bune.

E scrisă de pedagogi, scriitori și economiști. Prin urmare, are un caracter enciclopedist, așa cum ar trebui să fie oricare revistă învățătorescă, pentru a prezenta un material variant și util. Conducătorii revistei „Școala Prahovei“ (rev. Asoc. inv. din Prahova) au înțeles în mod superior menirea unei reviste pentru învățători; să fie alimentată cu tot ce-i nou, viu interesant și divers. Numărul de față, după numele colaboratorilor și valoarea articolelor, poate fi socoti ca unul dintre cele mai bune din țitate au apărut.

Păcăt că *Cronica* e aproape inexistentă, lucru neadmisibil la o revistă.

Făclia (foaie pedagogică-literară și științifică din Tulcea). Are director, redactor și secretar de redacție. Scriu la ea mulți oameni cu inimă, dar mai puțini cu carte. Zău așa. Știam că în acel județ dobrogean mai apare o revistă cu o leacă de prestigiu *Învățătorul Tulcean* (dece cu t mare?). Atunci, ce rost mai are și această gazetă în care scriu cițiva „literați“ certați cu gramatica: „...un gând bătutu-trist, pustiu.“ (*Melancolie* — Atanasiu), „nu m'ă 'ntreaba de plâng“... *umeda de lut cărare*“ (*Reverie*—Nell). Ah, scumpă limbă românească, mulți te batjocoresc! Două articole bunișoare ne-au atras atenția: *Individualitate și personalitate și Raportul dintre individ și societate*. Restul... submediocru.

Pământul (ziar politic, social și literar — Călărași). Desigur că *Pământul* n'ar fi ajuns azi cel mai bun ziar provincial dacă nu ar avea un conducător destoinic, și cu alese însușiri intelectuale ca dl. Eugen Cialic. Un ziar trăește și moare prin proprii-i lui colaboratori. Ziarul acesta va avea viață lungă, ca o dovadă că atunci cînd ai elemente bune, poți face lucruri mari și în provincie.

Căminul Nostru (revista Asoc. inv. din jud. Caliacra). O revistă care vine tocmai dela marginea de sud a țării, de acolo de unde munca nu este o glorie viitoare, ci o acțiune omogenă de *întărire a granițelor* chiar pentru *prezent*, o publicațiune nu poate fi socotită decît un mijloc de rezistență și de luptă. Deaceia „*Căminul Nostru*“ se bucură de largi circumstanțe. Fiindcă apreciem efor-

turile dlui Al. C. Aldea de a-i da o *înfățișare* tot mai bună, și credem că va reuși, ne permitem a-l ruga să fie mai sever în alegerea materialului pentru revistă. Aceasta trebuie s'o facă d-sa spre a-i asigura revistei un grad mai sus și un pas înainte, tot ce se așteaptă dela un om capabil.

Curentul activ (supliment la rev. „Clasa IV. B“ Cluj). Mulți dintre noi între o metodică și o lecție practică după principiile școlii active rămînem la cea dintîi, adică la... lectura metodice. Iată o revistă editată de un vechiu și neobosit dascăl ardelean dl. E. Checinschi, care vrea să-l scoată pe orice inv. din nedumeriri prin articolele de vulgarizare a metodelor noi însoțite de lecții practice. Elogiile noastre pentru stăruințele și idealismul dlui Checinschi, chiar dacă uneori colaboratorii revistei — deși toți intelectuali de marcă — nu se împacă cu limba literară. (Dl. inspector I. P. spune: „de *estimări* a distanțelor“ în loc de: *aprecieri a distanțelor*).

Vlăstarul (rev. inv. din jud. Buzău). Deși se prezintă în condițiuni tipografice foarte bune, nu putem scrie cuvinte măgulitoare (dar nici bune) la adresa acestei reviste. O vom face altădată cu multă dragoste cînd colegii buzoeni ne vor oferi plăcutul prilej. Afară de articolele *Cultură și civilizație* (V. Maciu) și *Buzăul istoric și legendar* (G. Ceaușel), nu știm ce ar merita menționat. Dar pentru Dumnezeu, ce e atîta înțelenire spirituală la Buzău?! După ce revista apare numai din două în două luni, vîi cu lucruri arhibanale: Organiza-

ția (nu *organizarea?*) subsecțiilor Uniunii Of. de Rezervă, Învățătorii și Împrumutul intern (apelul președ. Asoc.), mai vin și o droaie de ilegalități (la numiri, detașări, etc. în jud.) cari au *pagina* lor. Lipsa oricărori preocupări serioase pentru revistă, ne-a uimit; absența totală a cronicilor; nu găsești nici o singură recenzie asupra vr'unei cărți pedagogice sau literare. Au în schimb „*Partea oficială*” foarte bogată; cuprinde trei sferturi din revistă. Asta nu se mai chiamă revistă ci... „*buletin oficial*” — dacă vreți.

Cuvîntul Dăscălesc (revista corp. did. primar din jund. Roman). Simțim o mare satisfacție cînd ne cade sub ochi o revistă profesională de înaltă ținută. O asemenea revistă e „*Cuvîntul Dăscălesc*” a colegilor din Roman. Format frumos, tipar curat și material publicat de bună calitate plasat chibzuit în coloanele revistei. Remarcăm, pentru originalitatea vederilor, articolele dlor: M. Merfea, E. Cristea, Mircea Moreanu, Al. Cernat. Recenzii bogate, scrise vioiu și cu mult simț critic.

Un nou confrate la Tg.-Mureș.

De curînd a apărut în orașul nostru un nou ziar „*Glasul Mureșului*”. Peste considerațiile de ordin politic, vom sublinia gestul frumos al conducătorilor acestui ziar de a da săptămînal o „*pagină culturală*” totdeauna scrisă vioiu și inteligent de cîțiva intelectuali distinși ai țirgu-

lui și județului nostru. Îi urăm din inimă viață lungă pe linia credințelor începutului.

(n. o.)

O satisfacție: se cunoaște ostilitatea cu care atîția dintre colegii noștrii au privit apariția „*Indreptarului pentru cercurile culturale*” scris de Dl Vasile Netea.

Îată totuș ce spune pana competență a *Dlui inspector C. Iencica*, în ultimul număr al revistei „*Satul și Școala*,” despre cartea colegului nostru:

Vasile Netea: Indreptar pentru cercurile culturale.

De mult era de dorit ca învățătoria să-și spuie cuvîntul asupra unei cât mai bune funcționări a cercurilor culturale. Instituția aceasta dacă ar fi organizată pe temeiul realităților noastre culturale și sociale, ar fi de mult folos pentru satele noastre. Autorul cercetează cu un minunat spirit de observație felul cum funcționează cercurile culturale acum, dînd indicații foarte prețioase cum ar trebui ele să funcționeze.

Recomandăm cu toată căldura această broșură, căci suntem siguri că în urma acestei lecturi, fiecare va veni să pună o pietricică la clădirea nouă care trebuie să se facă pe seama acestei instituții pentru care învățătoria jertfește bani, timp, muncă, dar care are totuș nevoie de o îndrumare serioasă, ca să nu ne pierdem în'tun formalism sec, fără folos.

Constantin Iencica

PROGRES SI CULTURĂ

REVISTA ASOCIAȚIEI ÎNVĂȚĂTORILOR din județul MUREȘ.

Apare lunar, afară de Iulie și August sub îngrijirea Comitetului Asociației.

Redactor responsabil: ION BUTNARU
Secretar de redacție: NICOLAE ALBU

Abonamentul anual :

Pentru învățători / Central University Library Lei 100.—

Pentru comitetele școlare și alte categorii . Lei 120.—

Toate manuscrisele, revistele și cărțile de recenzat se vor trimite pe adresa redacției.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Redacția: Tg.-Mureș, Str. Mihai Viteazul No. 5.

Administrația: Str. Kogălniceanu No. 3.